

DOI: 10.18559/SOEP.2018.7.4

Ewa SpigarskaUniwersytet Gdański, Wydział Zarządzania, Katedra Rachunkowości
es@panda.bg.univ.gda.pl

WIELOWYMIAROWOŚĆ SPRAWOZDAWCZOŚCI ZAKŁADÓW UBEZPIECZEŃ (PRAWO BILANSOWE, WYPŁACALNOŚĆ II, BION, GUS)

Streszczenie: Zakłady ubezpieczeń, jako instytucje finansowe, sporządzają różnorodne sprawozdania dla wielu użytkowników. W związku z tym celem artykułu jest analiza sporządzania różnych sprawozdań i wskazanie, jakie wymagania stoją w tym zakresie przed zakładami ubezpieczeń. Podstawowym obowiązkiem zakładów jest sporządzanie sprawozdań dla potrzeb prawa bilansowego, których zakres wynika bezpośrednio z Ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości i Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej. Istotnych zmian w tym zakresie należy się spodziewać po wprowadzeniu w życie MSSF 4 faza II „Umowy ubezpieczeniowe” i MSSF 9 „Instrumenty finansowe”. W związku z wprowadzeniem w życie dyrektywy Wypłacalność II zakłady ubezpieczeń muszą dodatkowo sporządzać sprawozdania o ich wypłacalności i publicznie je ujawniać. Zagadnienia te stanowią zakres trzeciego filaru dyrektywy i są niezbędne do przeprowadzenia przez organ nadzoru oceny systemu zarządzania obowiązującego w danym zakładzie. Informacje, które zakład ubezpieczeń przekazuje organowi nadzoru, muszą spełniać kryteria dostępności, kompletności, porównywalności, a także istotności, wiarygodności i zrozumiałości. Dodatkowo organ nadzoru w ramach badania i oceny nadzorczej (BION) na podstawie dostępnych informacji dokonuje oceny ryzyka w zakładzie oraz jakości procesu zarządzania ryzykiem przez daną instytucję. Wymaga to często wypełniania dodatkowych kwestionariuszy bądź ankiet. Kolejną instytucją, co do której zachodzi wymóg sporządzania odpowiedniej sprawozdawczości, jest Główny Urząd Statystyczny.

Niezależnie od tego zakłady ubezpieczeń są zobowiązane z punktu widzenia prawa podatkowego do sporządzania odpowiednich deklaracji podatkowych (CIT, VAT) i przekazywania określonych zestawień (np. w zakresie cen transferowych).

Słowa kluczowe: sprawozdawczość, prawo bilansowe, prawo podatkowe, ryzyko, wypłacalność.

Klasyfikacja JEL: G22.

THE MULTIDIMENSIONALITY OF REPORTING IN INSURANCE COMPANIES (BALANCE SHEET LAW, SOLVENCY II, SREP, CSO)

Abstract: Insurance companies as financial institutions draw up reports for many users. The primary responsibility of insurance companies is to prepare reports for the purpose of the accounting law, the scope of which is a direct result of the Accounting Act and International Financial Reporting Standards. Significant changes in this area should be expected after the implementation of IFRS 4 Phase II “Insurance Contracts” and IFRS 9 “Financial Instruments”. In connection with the implementation of the “Solvency II” directive, insurance companies must also prepare reports on their solvency and publicly disclose them. These issues constitute the third pillar of the directive and are necessary to carry out the assessment of the management systems in force in a company by the supervisory authority. The information provided to the supervisory authority by the insurance company must meet the criteria of availability, completeness, comparability and relevance as well as credibility and intelligibility. In addition the supervisory authority under the “Supervisory Review and Evaluation Process” (SREP) on the basis of available information, performs a risk assessment in the company and a quality assessment of the risk management process of the institution. This often requires the fulfilment of additional questionnaires or surveys. Another institution which requires the preparation of appropriate reporting is the Central Statistical Office. Regardless of that insurance companies, from the point of view of the tax law are required to draw up relevant tax returns (CIT, VAT) and forward certain sheets (e.g. in the area of transfer pricing). Therefore, the aim of this article is to analyse the preparation of various reports, and to indicate the requirement challenges for insurance companies.

Keywords: reporting, balance sheet law, tax law, risk, solvency.

Wstęp

W związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej sprawozdania zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji muszą być dostosowane do wymagań Unii. Szczegółowe regulacje w zakresie sprawozdawczości podmiotów prowadzących działalność ubezpieczeniową zawiera Dyrektywa Rady z dnia 19 grudnia 1991 r. w sprawie sprawozdań finansowych oraz skonsolidowanych sprawozdań finansowych zakładów ubezpieczeń (91/674/EEC). Określa ona przede wszystkim wzory sprawozdań finansowych oraz zasady wyceny aktywów i pasywów podmiotów prowadzących działalność ubezpieczeniową. Wzory sprawozdań zakładów ubezpieczeń zawarte w ustawie o rachunkowości spełniają wymogi wymienionej dyrektywy Unii Europejskiej

Jak podano w preambule do dyrektywy, jednym z głównych jej zadań jest koordynacja zakresu zabezpieczeń, które mają na celu ochronę członków Unii Europejskiej i innych osób. Dyrektywa uwzględnia jedynie cechy istotne dla zakładów ubezpieczeń, które jako spółki prawa handlowego podlegają również Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów jednostek, zmieniającej dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/43/WE oraz uchylającej dyrektywy Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG¹.

Dodatkowo, w wyniku wprowadzenia w życie dyrektywy Wyłączalność II, zakłady ubezpieczeń muszą sporządzać sprawozdania o ich wyłączalności i publicznie je ujawniać. Informacje, które zakład ubezpieczeń przekazuje organowi nadzoru, muszą spełniać kryteria dostępności, kompletności, porównywalności, a także istotności, wiarygodności i zrozumiałości.

Zarazem Komisja Nadzoru Finansowego w ramach badania i oceny nadzorczej (BION) na podstawie dostępnych informacji dokonuje oceny ryzyka w zakładzie oraz jakości procesu zarządzania ryzykiem. Natomiast Główny Urząd Statystyczny wymaga sporządzania odpowiednich raportów na potrzeby statystyczne.

Obowiązkiem zakładów ubezpieczeń jako podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, zgodnie z wymogami prawa podatkowego, jest

¹ Poprzednio: Czwartej dyrektywie Rady z dnia 25 lipca 1978 r. wydanej na podstawie art. 54 ust. 3 lit. g) Traktatu w sprawie rocznych sprawozdań finansowych niektórych rodzajów spółek (78/660/EWG) oraz Siódmej dyrektywie z dnia 13 lipca 1983 r. w sprawie skonsolidowanych sprawozdań finansowych (83/349/EWG).

sporządzanie odpowiednich deklaracji podatkowych (CIT, VAT) i przekazywania określonych zestawień (np. w zakresie cen transferowych).

Celem artykułu jest analiza trybu sporządzania różnych sprawozdań dla wymienionych użytkowników i wskazanie, jakie wymagania stoją w tym zakresie przed zakładami ubezpieczeń.

1. Sprawozdawczość statutowa

Zakłady ubezpieczeń są zobowiązane do sporządzania sprawozdań finansowych zgodnie z ustawą o rachunkowości lub z Międzynarodowymi Standardami Rachunkowości (Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej) – tak jak w wypadku emitentów papierów wartościowych dopuszczonych, emitentów zamierzających ubiegać się lub ubiegających się o ich dopuszczenie do obrotu na jednym z rynków regulowanych krajów Europejskiego Obszaru Gospodarczego bądź jednostek wchodzących w skład grupy kapitałowej, w której jednostka dominująca sporządza skonsolidowane sprawozdanie zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Rachunkowości (por. art. 45 ustawy o rachunkowości). Zgodnie z nowymi ramami konceptualnymi, sprawozdawczość finansowa jest ukierunkowana przede wszystkim na prezentację bieżącej sytuacji finansowej jednostki, a nie na ustalenie i przedstawienie wyniku finansowego zakładu i jego efektywności (Hołda, 2013).

Celem sprawozdawczości podmiotów gospodarczych, w tym zakładów ubezpieczeń, jest dostarczenie informacji finansowych o jednostce sprawozdawczej, które są użyteczne dla obecnych i potencjalnych inwestorów, pożyczkodawców, ubezpieczonych i innych wierzycieli w podejmowaniu decyzji dotyczących dostarczenia zasobów na rzecz jednostki (Walińska, Wencel, Jurewicz i Gad, 2011).

Sprawozdanie finansowe zakładu ubezpieczeń, zgodnie z ustawą o rachunkowości, obejmuje:

- bilans,
- techniczny rachunek ubezpieczeń majątkowych i osobowych,
- techniczny rachunek ubezpieczeń na życie,
- ogólny rachunek zysków i strat,
- zestawienie zmian w kapitale własnym,
- rachunek przepływów pieniężnych (metoda bezpośrednia),
- dodatkowe informacje i objaśnienia.

Zakres poszczególnych pozycji zawartych w sprawozdaniu finansowym zakładów ubezpieczeń zawiera Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 12 kwietnia 2016 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji. Z kolei Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (w art. 280) narzuca dodatkowe wymogi formalne w stosunku do sprawozdań finansowych sporządzanych przez zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji. Zakres tych wymogów ujęto w tabeli 1.

Tabela 1. Specyficzne wymogi formalne sprawozdawczości finansowej zakładów ubezpieczeń

Wymóg	Zakres obowiązywania
Podpis aktuarusza nadzorującego funkcję aktuarialną	sprawozdania finansowe zakładów ubezpieczeń prowadzących działalność w zakresie ubezpieczeń na życie i ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej wszelkiego rodzaju, wynikającej z posiadania i użytkowania pojazdów lądowych z napędem własnym, łącznie z ubezpieczeniem odpowiedzialności przewoźnika. sprawozdania finansowe zakładów reasekuracji prowadzących działalność w zakresie reasekuracji ubezpieczeń na życie.
Opinia aktuarusza nadzorującego funkcję aktuarialną o prawidłowości wykazywanych w sprawozdaniu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	sprawozdania finansowe zakładów ubezpieczeń prowadzących działalność w zakresie pozostałych ubezpieczeń osobowych oraz ubezpieczeń majątkowych. sprawozdania finansowe zakładów reasekuracji prowadzących działalność w zakresie reasekuracji pozostałych ubezpieczeń osobowych oraz ubezpieczeń majątkowych.

Źródło: na podstawie ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej.

Dokumenty MSR 1 i MSSF 4 nie precyzują, jak poszczególne elementy związane z umowami ubezpieczenia ująć w sprawozdaniu finansowym, w tym przede wszystkim w sprawozdaniu z sytuacji finansowej. Wytyczne do MSSF 4 sugerują, aby w zakresie działalności ubezpieczeniowej w sprawozdaniu z sytuacji finansowej podawać m.in.: składki niezarobione, szkody zgłoszone przez ubezpieczonych, szkody zaistniałe, lecz niezgłoszone (IBNR), czy rezerwy stanowiące konsekwencję testów wystarczalności zobowiązań. Z kolei w zakresie sprawozdania z całkowitych dochodów oraz w notach zalecane jest podanie m.in.: przychodów z tytułu zawartych umów ubezpieczeniowych, dochodów cedenta z tytułu umów reasekuracyjnych, kosztów odszkodowań i świadczeń, kosztów z tytułu reasekuracji czy

Tabela 2. Struktura sprawozdania z sytuacji finansowej zakładu ubezpieczeń

AKTYWA	PASYWA
<p>Wartości niematerialne</p> <p>Wartość firmy</p> <p>Rzeczowe aktywa trwałe</p> <p>Nieruchomości inwestycyjne</p> <p>Jednostki wyceniane metodą praw własności</p> <p>Aktywa finansowe</p> <p>Instrumenty finansowe utrzymywane do terminu wymagalności</p> <p>Instrumenty finansowe dostępne do sprzedaży</p> <p>Instrumenty finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy</p> <p>Pożyczki</p> <p>Należności, w tym należności z tytułu umów ubezpieczeniowych</p> <p>Udział reasekuratorów w rezerwach techniczno-ubezpieczeniowych</p> <p>Szacowane regresy i odzyski</p> <p>Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego</p> <p>Należności z tytułu bieżącego podatku dochodowego</p> <p>Odroczone koszty akwizycji</p> <p>Inne aktywa</p> <p>Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych</p> <p>Aktywa przeznaczone do sprzedaży</p>	<p>Kapitały</p> <p>Kapitał podstawowy</p> <p>Pozostałe kapitały</p> <p>Akcje własne</p> <p>Kapitał zapasowy</p> <p>Kapitał z aktualizacji wyceny</p> <p>Pozostałe kapitały rezerwowe</p> <p>Zyski i straty aktuarialne dotyczące rezerw pracowniczych</p> <p>Różnice kursowe z przeliczenia</p> <p>Niepodzielony wynik</p> <p>Zysk z lat ubiegłych</p> <p>Zysk netto</p> <p>Odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego</p> <p>Kapitały razem</p> <p>Zobowiązania</p> <p>Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe</p> <p>Rezerwa składek i rezerwa na pokrycie ryzyka niewygasłego</p> <p>Rezerwa ubezpieczeń na życie</p> <p>Rezerwy na niewypłacone odszkodowania i świadczenia</p> <p>Rezerwa na skapitalizowaną wartość rent</p> <p>Rezerwy na premie i rabaty dla ubezpieczonych</p> <p>Pozostałe rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe</p> <p>Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe dla ubezpieczeń na życie, jeżeli ryzyko lokaty ponosi ubezpieczający</p>

<p>Kontrakty inwestycyjne</p> <ul style="list-style-type: none"> - o gwarantowanych i ustalonych warunkach - na rachunek i ryzyko klienta <p>Rezerwy na świadczenia pracownicze</p> <p>Inne rezerwy</p> <p>Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego</p> <p>Zobowiązania z tytułu bieżącego podatku dochodowego</p> <p>Instrumenty pochodne</p> <p>Zobowiązania z tytułu emisji własnych dłużnych papierów wartościowych</p> <p>Inne zobowiązania</p> <p>Zobowiązania bezpośrednio związane z aktywami zakwalifikowanymi jako przeznaczone do sprzedaży</p> <p>Zobowiązania razem</p>	<p>Kapitały i zobowiązania razem</p>
<p>Aktywa razem</p>	

Źródło: na podstawie skonsolidowanego sprawozdania finansowego PZU 2014.

kosztów akwizycji. W tabeli 2 przedstawiono przykładową strukturę skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej zakładu ubezpieczeń.

Zgodnie z ustawą o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji przedstawiają organowi nadzoru roczne sprawozdanie finansowe, sporządzone zgodnie z przepisami o rachunkowości, nie później niż w terminie 15 dni od dnia zatwierdzenia tego sprawozdania przez organ zatwierdzający (art. 280).

2. Sprawozdawczość dla celów wypłacalności

Zgodnie z wymogami dyrektywy Wypłacalność II, zakłady ubezpieczeń są obowiązane składać do organu nadzoru:

- 1) sprawozdanie na temat wypłacalności i kondycji finansowej wraz z innymi odpowiednimi informacjami ujawnianymi publicznie,
- 2) regularne sprawozdanie dla organów nadzoru mające taką samą strukturę, jak sprawozdanie na temat wypłacalności i kondycji finansowej,
- 3) sprawozdanie dotyczące własnej oceny ryzyka i wypłacalności,
- 4) roczne i kwartalne sprawozdania zawierające dane ilościowe, które mają służyć większemu uszczegółowieniu i uzupełnieniu informacji zawartych w sprawozdaniu na temat wypłacalności i kondycji finansowej.

Zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji co najmniej raz w roku ujawniają sprawozdanie o wypłacalności i kondycji finansowej. W sytuacji gdy zakład ubezpieczeń posiada udziały kapitałowe w innym zakładzie lub jest dominującym podmiotem ubezpieczeniowym, bądź dominującym podmiotem nieregulowanym, ujawnia raz w roku sprawozdanie na temat wypłacalności i kondycji finansowej na poziomie grupy.

Ze względu na harmonizację publicznego ujawniania informacji i sprawozdawczości dla organów nadzoru Europejski Urząd Nadzoru Ubezpieczeń i Pracowniczych Programów Emerytalnych (*European Insurance and Occupational Pensions Authority* – EIOPA) opracował wytyczne dotyczące treści sprawozdania na temat wypłacalności i kondycji finansowej oraz regularnego sprawozdania dla organów nadzoru, ustalając przede wszystkim minimalny zakres wybranych sekcji sprawozdań (EIOPA, b.d.). Wytyczne te dotyczą zakładów ubezpieczeń stosujących do obliczenia kapitałowego modelu wypłacalności formułę standardową, model wewnętrzny bądź częściowy model wewnętrzny.

W tabeli 3 przedstawiono uproszczony zakres sprawozdania o wypłacalności i kondycji finansowej zakładu ubezpieczeń.

Tabela 3. Struktura sprawozdania o wypłacalności i kondycji finansowej zakładu ubezpieczeń

Pozycja		Zakres danych	
A.	Działalność i wyniki operacyjne	1	Działalność
		2	Wynik z działalności ubezpieczeniowej
		3	Wynik z działalności lokacyjnej (inwestycyjnej)
		4	Wyniki z pozostałych rodzajów działalności
		5	Wszelkie inne informacje
B.	System zarządzania	1	Informacje ogólne o systemie zarządzania
		2	Wymogi dotyczące kompetencji i reputacji
		3	System zarządzania ryzykiem, w tym własna ocena ryzyka i wypłacalności
		4	System kontroli wewnętrznej
		5	Funkcja audytu wewnętrznego
		6	Funkcja aktuarialna
		7	Outsourcing
		8	Wszelkie inne informacje
C.	Profil ryzyka	1	Ryzyko aktuarialne
		2	Ryzyko rynkowe
		3	Ryzyko kredytowe
		4	Ryzyko płynności
		5	Ryzyko operacyjne
		6	Pozostałe istotne ryzyka
		7	Wszelkie inne informacje
D.	Wycena do celów wypłacalności	1	Aktywa
		2	Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe
		3	Inne zobowiązania
		4	Alternatywne metody wyceny
		5	Wszelkie inne informacje
E.	Zarządzanie kapitałem	1	Środki własne
		2	Kapitałowy wymóg wypłacalności i minimalny wymóg kapitałowy
		3	Zastosowanie podmodułu ryzyka cen akcji opartego na duracji do obliczenia kapitałowego wymogu wypłacalności
		4	Różnice między formułą standardową a stosowanym modelem wewnętrznym
		5	Niezgodność z minimalnym wymogiem kapitałowym i niezgodność z kapitałowym wymogiem wypłacalności
		6	Wszelkie inne informacje

Źródło: na podstawie Rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2015/35 z dnia 10 października 2014 r.

Zgodnie z wymaganiami ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (art. 335), zakład ubezpieczeń jest obowiązany przekazać do organu nadzoru informacje wymagane do przeprowadzenia oceny systemu zarządzania, spełnienia wymagań dotyczących osób pełniących kluczowe funkcje, prowadzonej działalności, zasad wyceny aktywów i pasywów stosowanych dla potrzeb wypłacalności, ryzyka i systemów zarządzania ryzykiem oraz struktury kapitałowej z uwzględnieniem potrzeb kapitałowych i zarządzania kapitałem.

Informacje ujawniane w sprawozdaniu na temat wypłacalności i kondycji finansowej muszą spełniać wymóg istotności, co oznacza, że ich pominięcie lub zniekształcenie może mieć wpływ na proces podejmowania decyzji lub ocenę użytkowników tego sprawozdania, w tym organu nadzoru. Organ nadzoru może zezwolić zakładowi ubezpieczeń na nieujawnianie informacji w sytuacji, gdy uzyskane informacje/dane mogłyby zagrozić konkurencyjności zakładu ubezpieczeń bądź ujawniono by informacje, które zakład ubezpieczeń chce zachować w tajemnicy lub poufności względem kontrahentów lub ubezpieczonych.

Sprawozdanie o wypłacalności i kondycji finansowej zakładu ubezpieczeń powinno być zatwierdzone przez radę nadzorczą zakładu ubezpieczeń i dopiero po zatwierdzeniu opublikowane.

Nowym wymogiem stawianym przed zakładami ubezpieczeń jest obowiązek badania sprawozdania o wypłacalności i kondycji finansowej przez biegłego rewidenta. Oznacza to, że biegli rewidenci będą obowiązani, oprócz prawa bilansowego, poznać szczegółowo zasady wprowadzone przez dyrektywę Wypłacalność II. Przede wszystkim biegły rewident będzie obowiązany stwierdzić, czy omawiane sprawozdanie jest sporządzone zgodnie z obowiązującymi wymaganiami prawnymi, w tym przede wszystkim ocenić z punktu widzenia wypłacalności:

- 1) ujmowanie i wycenę aktywów,
- 2) ujmowanie i wycenę zobowiązań (z wyłączeniem rezerw techniczno-ubezpieczeniowych),
- 3) ustalanie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych,
- 4) wymogi kapitałowe,
- 5) jakość i wysokość dopuszczonych środków własnych.

Obowiązkiem biegłego rewidenta jest również stwierdzenie, czy sporządzone sprawozdanie rzetelnie i jasno prezentuje sytuację majątkową i finansową badanego zakładu ubezpieczeń (por. art. 290 ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej).

Zakłady ubezpieczeń są obowiązane ujawnić swoje sprawozdanie na temat wypłacalności i kondycji finansowej zgodnie z wymaganiami dotyczącymi wypłacalności w terminie 14 tygodni po zakończeniu roku obrotowego danego zakładu, według zaś ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (art. 291) w ciągu 14 tygodni po zakończeniu roku obrotowego kończącego się w dniu przypadającym między 30 czerwca a 31 grudnia. Niezwłocznie po ujawnieniu tego sprawozdania należy je przekazać organowi nadzoru.

Sprawozdanie dotyczące własnej oceny ryzyka i wypłacalności zakładu ubezpieczeń przekazywane do organu nadzoru obejmuje przede wszystkim:

- 1) jakościowe i ilościowe wyniki własnej oceny ryzyka i wypłacalności oraz opracowywane na podstawie tych danych wnioski,
- 2) metody i założenia przyjęte do własnej oceny ryzyka i wypłacalności,
- 3) informacje związane z ogólnymi potrzebami zakładu ubezpieczeń w zakresie wypłacalności wraz z porównaniem ogólnych wymagań w zakresie wypłacalności z regulacyjnymi wymogami kapitałowymi i środkami własnymi zakładu,
- 4) informacje jakościowe,
- 5) w sytuacji gdy występują znaczne rozbieżności – dane ilościowe dotyczące stopnia, w jakim mierzalne ryzyka nie zostały uwzględnione w obliczeniu kapitałowego wymogu wypłacalności.

W 2014 roku Komisja Nadzoru Finansowego oceniła przygotowania zakładów ubezpieczeń do przeprowadzenia własnej oceny ryzyka i wypłacalności (*own risk and solvency assessment* – ORSA) po wejściu w życie systemu Wypłacalność II (KNF, 2015a). W tym celu zaprezentowała wnioski z prospektywnych ocen własnego ryzyka (*forward-looking assessment of own risks* – FLAOR). W okresie przygotowawczym stwierdzono m.in., że:

- 1) wiele zakładów ubezpieczeń nie przyjęło za punkt wyjścia do oceny ogólnych potrzeb w zakresie wypłacalności (*overall solvency needs* – OSN) własnej charakterystyki ryzyka, a jedynie stwierdziło, że ich profil ryzyka jest dobrze odzwierciedlony przez formułę standardową,
- 2) wiele zakładów przyjęło klasyfikację i kwantyfikację ryzyka z formuły standardowej kapitałowego wymogu wypłacalności (*solvency capital requirement* – SCR),
- 3) występuje brak informacji o wykorzystanych metodach zarządzania ryzykiem,
- 4) powtarzano szczegółowe obliczenia według formuły standardowej zawarte w formularzach sprawozdawczych zawierających dane ilościowe dla organów nadzoru.

Następna grupa sprawozdań, czyli ujawnienia ilościowe (*quantitative reporting templates* – QRT) muszą być sporządzane rocznie i kwartalnie, zarówno w zakresie danych jednostkowych, jak i grupowych. Zakres kwartalnych formularzy sprawozdawczych zawierających dane ilościowe jest węższy niż rocznych formularzy sprawozdawczych zawierających dane ilościowe. W tabeli 4 zawarto wykaz rocznych formularzy sprawozdawczych sporządzanych zarówno jednostkowo, jak i dla grupy.

Tabela 4. Rodzaje formularzy sprawozdawczych sporządzanych dla potrzeb wypłacalności

Rodzaj sprawozdania	Roczne sprawozdanie	
	jednostkowe	grupy
Zawartość pakietu przekazywanych informacji	+	+
Informacje podstawowe	+	+
Bilans	+	+
Aktywa i zobowiązania w walutach	+	+
Wykaz aktywów	+	+
Wykaz instrumentów pochodnych – pozycje otwarte	+	+
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe w ubezpieczeniach na życie i ubezpieczeniach zdrowotnych o charakterze ubezpieczeń na życie	+	-
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe w pozostałych ubezpieczeniach osobowych i ubezpieczeniach majątkowych	+	-
Środki własne	+	+
Kapitałowy wymóg wypłacalności – formuła standardowa	+	+
Kapitałowy wymóg wypłacalności – częściowe modele wewnętrzne	+	+
Kapitałowy wymóg wypłacalności – pełne modele wewnętrzne	+	+
Kapitałowy wymóg wypłacalności – ryzyko rynkowe	+	+
Kapitałowy wymóg wypłacalności – ryzyko niewykonania zobowiązania przez kontrahenta	+	+
Kapitałowy wymóg wypłacalności – ryzyko ubezpieczeniowe w ubezpieczeniach na życie	+	+
Kapitałowy wymóg wypłacalności – ryzyko ubezpieczeniowe w ubezpieczeniach zdrowotnych	+	+
Kapitałowy wymóg wypłacalności – ryzyko ubezpieczeniowe w pozostałych ubezpieczeniach osobowych i ubezpieczeniach majątkowych	+	+
Kapitałowy wymóg wypłacalności – ryzyko operacyjne	+	+

Rodzaj sprawozdania	Roczne sprawozdanie	
	jednostkowe	grupy
Kapitałowy wymóg wypłacalności – ryzyko katastroficzne w pozostałych ubezpieczeniach osobowych i ubezpieczeniach majątkowych	+	+
Minimalny wymóg kapitałowy – zakłady inne niż prowadzące działalność w obu działach ubezpieczeń	+	-
Minimalny wymóg kapitałowy – zakłady prowadzące działalność w obu działach ubezpieczeń	+	-
Podmioty w grupie	-	+
Wymogi kapitałowe dla pojedynczych zakładów ubezpieczeń i pojedynczych zakładów reasekuracji	-	+
Wymogi kapitałowe dla pozostałych regulowanych i nieregulowanych podmiotów finansowych, w tym dla ubezpieczeniowych spółek holdingowych	-	+
Udział w rezerwach grupy	-	+

Źródło: na podstawie wytycznych dotyczących sprawozdawczości i publicznego ujawniania informacji.

Wraz ze sprawozdaniem o wypłacalności i kondycji finansowej zakład ubezpieczeń jest obowiązany ujawnić dane statystyczne dotyczące postępowań pozasądowych. Postępowania takie przeprowadza zgodnie z Ustawą z dnia 5 sierpnia 2015 r. o rozpatrywaniu reklamacji przez podmioty rynku finansowego i o Rzeczniku Finansowym. Udział zakładu ubezpieczeń w postępowaniu pozasądowym jest obowiązkowy. Z postępowania takiego należy obowiązkowo sporządzić protokół, zawierający informacje dotyczące danych stron biorących udział w postępowaniu, przedmiotu sporu i wyników jego zakończenia. Protokół taki stanowi dokument urzędowy w rozumieniu Kodeksu postępowania cywilnego (Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r., art. 244).

Ponadto zakłady ubezpieczeń poprzez aktuarium nadzorującego funkcję aktuarialną, biegłego rewidenta przeprowadzającego badanie sprawozdania finansowego oraz biegłego rewidenta przeprowadzającego badanie sprawozdania o wypłacalności i kondycji finansowej są obowiązane na żądanie organu nadzoru przekazywać określone informacje. W związku z tym zakłady muszą wprowadzić odpowiedni system przekazywania informacji i stworzyć strukturę mającą zapewnić realizację obowiązków przekazywania informacji dla celów nadzoru, jak i opracować w formie pisemnej zasady zapewniające ciągłą adekwatność przekazywanych informacji (Mrozowska-Bartkiewicz, 2015).

3. Pozostałe wymogi sprawozdawcze

Zakłady ubezpieczeń są obowiązane ujawniać dane statystyczne dotyczące zakresu operacji koasekuracyjnych i przekazywać je organowi nadzoru. Zakres raportowanych danych został określony w Rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 24 listopada 2003 r. w sprawie danych statystycznych dotyczących koasekuracji i obejmuje m.in. następujące informacje:

- 1) ogólne dane o zakładzie ubezpieczeń,
- 2) wykaz umów koasekuracji dużych rodzajów ryzyka (m.in. rodzaj ubezpieczenia, ubezpieczone ryzyka, sumy ubezpieczenia brutto, procentowy udział w zysku),
- 3) wykaz porozumień w sprawie koasekuracji ryzyka innego niż duże ryzyko (m.in. ubezpieczone ryzyko, typ koasekuracji, procentowy udział w zysku, wysokość odszkodowań brutto wypłaconych w okresie sprawozdawczym).

Prawdziwość wykazanych danych w zakresie koasekuracji potwierdza własnoręcznym podpisem kierownik jednostki oraz osoba odpowiedzialna na prowadzenie ksiąg rachunkowych.

Z kolei z punktu widzenia prawa podatkowego, oprócz tradycyjnej sprawozdawczości, dodatkowo zakłady ubezpieczeń, jako instytucje finansowe, są zobowiązane do raportowania informacji w zakresie identyfikowania amerykańskich rachunków raportowanych i przekazywania informacji o amerykańskich rachunkach raportowanych. W ramach umowy zawartej pomiędzy Polską a Stanami Zjednoczonymi w sprawie poprawy wypełniania międzynarodowych obowiązków podatkowych oraz wdrożenia ustawodawstwa FATCA (*Foreign Account Tax Compliance Act*) polskie zakłady ubezpieczeń są zobowiązane do przekazywania informacji finansowych m.in. w zakresie:

- 1) salda rachunku lub wartości, w wypadku zaś pieniężnych umów ubezpieczenia lub umów renty wartości pieniężnej, lub wartości wykupu, ustalonych na koniec roku kalendarzowego lub innego określonego okresu raportowania,
- 2) rachunków powierniczych (np. informacji dotyczących wartości brutto odsetek, dywidend oraz innych korzyści osiąganych w związku z aktywami posiadanymi na rachunku),
- 3) rachunków depozytowych (np. informacji dotyczących wartości brutto odsetek wypłaconych lub uznanych na poczet rachunku).

Zakłady ubezpieczeń są zobowiązane do przekazywania informacji za rok ubiegły ministrowi właściwemu do spraw finansów publicznych. Na

zasadzie wzajemności Stany Zjednoczone będą przekazywać informację o polskich rachunkach raportowanych w każdej z raportujących amerykańskich instytucji finansowych.

W celu ograniczenia przypadków oszustw podatkowych popełnianych przez podatników korzystających, bezpośrednio lub pośrednio, z zagranicznych rachunków bankowych, w lutym 2014 roku Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) opublikowała nowy standard dotyczący automatycznej wymiany informacji w celach podatkowych (*common reporting standard* – CRS), który bazuje na rozwiązaniach przyjętych w FATCA. Według tego standardu raportujące instytucje finansowe będą zobowiązane do przekazywania informacji dotyczących poszczególnych posiadaczy rachunków do właściwych, ze względu na ich siedzibę, krajowych organów podatkowych. Natomiast krajowe organy podatkowe będą przekazywać uzyskane informacje do innych właściwych organów w jurysdykcji partnera, w ramach systematycznego i okresowego przekazywania informacji o podatnikach. Polska zobowiązała się do wdrożenia wymienionego standardu. Konsekwencją tego jest m.in. podpisanie przez Polskę porozumienia *Competent Authority Agreement* (CAA) zakładającego wymianę informacji podatkowych oraz wprowadzenie skutecznych narzędzi przeciwdziałających transgranicznym oszustwom podatkowym i unikaniu opodatkowania na poziomie europejskim.

Z kolei w celu umożliwienia przez urzędy skarbowe przeprowadzenia oceny ryzyka cen transferowych, zakłady ubezpieczeń, tak jak i inne podmioty, są obowiązane dostarczyć niezbędnych danych. Będzie to wymagało w najbliższych latach rozszerzenia obowiązków sprawozdawczych. Dokumentacja dotycząca cen transferowych będzie obejmowała dokumentację lokalną oraz dokumentację grupową. Ma to sprzyjać globalnej transparentności podziału dochodów i spowodować zarazem wzrost znaczenia metody podziału zysków jako adekwatnej do ustalania cen transferowych. Rodzi to zwiększone ryzyko kontroli cen transferowych (PIU, 2015).

Zakłady ubezpieczeń są również zobowiązane do udostępniania organowi nadzoru wszelkich informacji niezbędnych do badania i oceny nadzorczej (BION). W ramach BION dokonuje się przede wszystkim oceny ryzyka zakładu ubezpieczeń/reasekuracji, oceny jakości procesu zarządzania przez zakład ubezpieczeń/reasekuracji istotnymi rodzajami ryzyka czy oceny zgodności działania zakładu ubezpieczeń/reasekuracji z odpowiednimi ustawami i regulacjami ostrożnościowymi. Organ nadzoru w tym celu wymaga od zakładów ubezpieczeń informacji pochodzących z działań związanych z licencjonowaniem, różnych analiz, ankiet, czynności kontrolnych.

Zarazem organ nadzoru dąży do wykorzystania w maksymalnym stopniu dostępnych informacji pochodzących przede wszystkim ze sprawozdań finansowych i innych raportów, aby nie nakładać w tym zakresie dodatkowych obowiązków na zakłady ubezpieczeń (więcej patrz: KNF, 2015b). W ramach procedury BION duży nacisk kładzie się na ocenę jakościową (ekspercką) ryzyka. Bierze się tutaj pod uwagę takie elementy, jak forma działalności zakładu ubezpieczeń, skala jej prowadzenia, profil działalności czy kanały dystrybucji (więcej patrz: KNF, 2017). Uwzględnianie w ocenie specyfiki zakładu ubezpieczeń wraz z uzyskanymi danymi liczbowymi pozwala na bardziej kompleksową jego ocenę.

Zakończenie

Podsumowując, należy stwierdzić, że nowa ustawa o działalności ubezpieczeniowej wdrażająca wytyczne dyrektywy Wyplacalność II wprowadziła wiele zmian w polityce finansowej zakładów ubezpieczeń. Przede wszystkim zakłady ubezpieczeń będą zobowiązane do sporządzania wielu nowych sprawozdań dla potrzeb wypłacalności i ujawnienia wielu danych jakościowych i ilościowych. Ujawniane dane ilościowe w zakresie wyceny aktywów i pasywów nie zawsze są zbieżne z zasadami wyceny przyjętymi dla potrzeb prawa bilansowego. Przede wszystkim dla potrzeb wypłacalności dominuje zasada wyceny w wartości godziwej. Jednak zastosowanie koncepcji wartości godziwej oprócz wielu zalet, takich jak uwzględnianie warunków rynkowych czy większa przydatność dla interesariuszy, ma również wiele wad – jak arbitralność wycen czy wykazywanie jako faktycznych tylko potencjalnych korzyści i możliwości ich podziału (Hołda, 2015). Wprowadzono również odrębne zasady szacowania rezerw techniczno-ubezpieczeniowych dla celów wypłacalności, co będzie miało znaczenie dla ustalenia odrębnej masy upadłości na pokrycie zobowiązań zakładu ubezpieczeń z umów ubezpieczenia w wypadku upadłości zakładu ubezpieczeń. Rozszerzono również zakres badania sprawozdań przez biegłego rewidenta o badanie sprawozdania o wypłacalności i kondycji finansowej. Nie ma obecnie obowiązku limitu posiadania aktywów służących pokryciu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych. Zostało to zastąpione wymogiem posiadania dopuszczonych środków własnych służących pokryciu kapitałowego wymogu wypłacalności. Rozszerzono obowiązki zakładów ubezpieczeń w zakresie systemu zarządzania, systemu zarządzania ryzykiem, funkcji *compliance* czy funkcji audytu wewnętrznego. Z kolei zmieniające się prawo podatkowe narzuciło nowe obowiązki przede

wszystkim w ramach przeciwdziałania oszustwom podatkowym i unikaniu opodatkowania zarówno na poziomie europejskim, jak i w stosunku do Stanów Zjednoczonych (FATCA). Nie można również pominąć coraz bardziej rozbudowanej dokumentacji w zakresie cen transferowych. Największym zaś wyzwaniem, jakie czeka zakłady ubezpieczeń raportujące zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej, będzie wprowadzenie w życie MSSF 9 „Instrumenty finansowe” i MSSF 4 faza II „Umowy ubezpieczenia”. Niestety, opóźnienia we wprowadzeniu MSSF 4 faza II mogą spowodować wiele problemów w zakresie sprawozdawczości zakładów ubezpieczeń, szczególnie w zakresie ujmowania w sprawozdawczości finansowej umów ubezpieczenia.

Osobnym problemem jest zwiększenie obowiązków działów raportujących, szczególnie w zakresie danych ilościowych. Niesie to ze sobą konieczność reorganizacji dotychczas istniejących struktur organizacyjnych.

Najistotniejsze jest jednak to, że zwiększenie obowiązków sprawozdawczych ma się przyczynić do utrwalenia stabilności finansowej zakładów ubezpieczeń, a tym samym wzrostu bezpieczeństwa ubezpieczonych.

Bibliografia

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Wyłącalność II), (Dz. Urz. UE L 335 z 17.12.2009 z późn. zm.).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów jednostek, zmieniająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/43/WE oraz uchylająca dyrektywy Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG (Dz. Urz. UE L 182/19 z 29.06.2013 r.).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/43/WE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów jednostek, zmieniająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylająca dyrektywy Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG (Dz. Urz. UE L 182 z 29.06.2013 z późn. zm.).
- Dyrektywa Rady 91/674/EEC z dnia 19 grudnia 1991 r. w sprawie sprawozdań finansowych oraz skonsolidowanych sprawozdań finansowych zakładów ubezpieczeń (Dz. Urz. 374 z 31.12.1991).

- EIOPA. (b.d.). *Wytyczne dotyczące sprawozdawczości i publicznego ujawniania informacji*. EIOPA-BoS-15/109 PL. Pobrane 5 kwietnia 2016 z <https://eiopa.europa.eu>
- Hołda, A. (2013). *MSR/MSSF w polskiej praktyce gospodarczej*, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Hołda, A. (2015). *Wartość godziwa według MSSF oraz ustawy o rachunkowości*, Warszawa: KibR.
- KNF. (2015a). *Przeprowadzenie ocen FLAOR/ORSA i raportowanie wyników do organu nadzoru*. Spotkanie UKNF z zakładami ubezpieczeń/reasekuracji 25.06.2015 r., Warszawa: Komisja Nadzoru Finansowego.
- KNF. (2015b). *Metodyka badania i oceny nadzorczej (BION) zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji*, Warszawa: Komisja Nadzoru Finansowego.
- KNF. (2017). *Metodyka badania i oceny nadzorczej (BION) zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji*, Warszawa: Komisja Nadzoru Finansowego.
- Międzynarodowy Standard Rachunkowości Nr 1 Prezentacja sprawozdań finansowych (Dz. UE. L 320 z 29.11.2008 z późn. zm.).
- Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej 4 Umowy ubezpieczeniowe (Dz. Urz. UE L 320 z 29.11.2008 z późn. zm.).
- Mrozowska-Bartkiewicz, B. (2015). *Regulacje prawne w systemie Solvency II*. Warszawa: Polska Izba Ubezpieczeń.
- Multilateral Competent Authority Agreement on Automatic Exchange of Financial Account Information*. (b.d.). Pobrane 10 kwietnia 2016 z www.mf.gov.pl
- OECD. (2014). *Common Reporting Standard, Standard for Automatic Exchange of Financial Account Information*. Pobrane z www.oecd.org/ctp/exchange-of-tax-information/automatic-exchange-financial-account-information-common-reporting-standard.pdf
- PIU. (2015). *Nowe obciążenia dla zakładów ubezpieczeń wynikające ze zmiany przepisów podatkowych*. Konferencja podatkowa, 18 listopada 2015 r. Warszawa: Polska Izba Ubezpieczeń.
- Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2015/35 z dnia 10 października 2014 r. uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Wyłącalność II), (Dz.U. UE L 12 z 17.1.2015 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 24 listopada 2003 r. w sprawie danych statystycznych dotyczących koasekuracji (Dz.U. z 2003 Nr 209, poz. 2030 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 14 stycznia 2016 r. w sprawie pozasądowego postępowania przed Rzecznikiem Finansowym (Dz.U. z 2016, poz. 92 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 12 kwietnia 2016 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji (Dz.U. z 2016 r., poz. 562 z późn. zm.).

- Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Stanów Zjednoczonych Ameryki w sprawie poprawy wypełniania międzynarodowych obowiązków podatkowych oraz wdrożenia ustawodawstwa FATCA, oraz towarzyszące Uzgodnienia Końcowe, podpisane w Warszawie dnia 7 października 2014 r. (Dz.U. z 2015, poz. 1647 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 1964, nr 43 poz. 296 z późn. zm.).
- Ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 1994 r., Nr 121, poz. 591; t.j. Dz.U. 2013, poz. 330 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o rozpatrywaniu reklamacji przez podmioty rynku finansowego i o Rzeczniku Finansowym (Dz.U. z 2015, poz. 1348 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Dz.U. z 2015 r. poz. 1844 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o wykonywaniu Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Stanów Zjednoczonych Ameryki w sprawie poprawy wypełniania międzynarodowych obowiązków podatkowych oraz wdrożenia ustawodawstwa FATCA (Dz.U. z 2015, poz. 171 z późn. zm.).
- Walińska, E., Wencel, A., Jurewicz, A. i Gad, J. (2011). *Sprawozdanie finansowe według MSSF. Zasady prezentacji i ujawniania informacji*, Warszawa: Wolters Kluwer Polska.